

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ДИДАКТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ  
В ЛІЦЕЯХ: ОСНОВНІ АКЦЕНТИ**

Протягом останніх десятиліть, із зростанням розуміння важливості гнучких та адаптивних освітніх систем, профільна освіта в старшій школі перебуває у фокусі наукових досліджень та практичних пошуків. Перша спроба її запровадження відбулася у 1999–2000 роках, проте тоді вона не набула масового характеру в шкільній освіті. Водночас саме цей етап став важливим, адже було закладено теоретичну основу, яка надалі вдосконалювалася й розвивалася. За більш ніж тридцять років здійснювався пошук нових моделей, підходів та форм організації профільного навчання, орієнтованих на індивідуальний розвиток учнів. Система поступово набувала правової, методологічної та практичної бази, проте потребувала більшої гнучкості й відповідності сучасним викликам, а також врахування індивідуальних освітніх запитів школярів. Наразі в Україні стартували пілотні проекти профільних шкіл, що створюють підґрунтя для повномасштабного запровадження профільного навчання, яке планується з 2027 року. Цей процес покликаний забезпечити гармонійне поєднання особистісних інтересів та можливостей учнів із потребами суспільства.

На сучасному етапі українські науковці досліджують проблеми, які вийшли на передній план: педагогічні системи профільного навчання (Н. Арістова, О. Барановська, В. Кизенко, В. Кремень, О. Малихін, І. Ліпчевська, О. Ляшенко, Н. Ничкало, О. Топузов, Л. Шелестова); теоретико-методологічні питання диференціації та індивідуалізації навчання, умови реалізації індивідуального та особистісно орієнтованого підходу в основній та старшій школі (Н. Арістова, О. Барановська, Г. Васьківська, О. Губачов, В. Кизенко, О. Корсакова, Л. Липова, А. Самодрин, П. Сікорський, Трубачева, Д. Тхоржевський, А. Фурман, О. Ярошенко); формування ключових компетентностей учнів старшої школи (О. Барановська, Н. Богданець-Білоskalенко, М. Бурда, Г. Васьківська, Н. Волошина, В. Кизенко, О. Пометун, О. Топузов, Трубачева, Г. Шелехова, Т. Яценко); інтеграція профільного навчання з ринком праці (Г. Зелінська, Л. Даниленко); моделі профільного навчання в умовах реформування освіти (І. Зязюн, В. Кремень, О. Топузов та ін.) [1–5].

Профільне навчання в Україні спрямоване на розвиток індивідуальних здібностей та врахування особистих потреб кожного учня, надаючи можливість глибшого вивчення обраних предметів та формування унікального профілю освіти для кожного учня. Закон *«Про освіту»* визначає поняття *«профільне навчання»* як *«...спеціалізовану освітню програму, яка спрямована на глибше вивчення певних предметів та підготовку учнів до вибору майбутньої професії або галузі вищої освіти...»* [6]. В *Концепції профільного навчання у старшій школі* наголошено, що профільне навчання – *«...вид диференціації й індивідуалізації навчання, що дає змогу за*

рахунок змін у структурі, змісті й організації освітнього процесу повніше враховувати інтереси, нахили і здібності учнів, їх можливості, створювати умови для навчання старшокласників відповідно до їхніх освітніх і професійних інтересів і намірів щодо соціального і професійного самовизначення...» [там само]. *Зміст профільного навчання в ліцєях* базуватиметься на затвердженому урядом *Державному стандарті профільної середньої освіти* Стандарт передбачає такі можливості: формувати індивідуальну освітню траєкторію; навчатися за академічним або професійним спрямуванням; обирати профіль навчання, який пропонуватиме навчальні предмети/інтегровані курси для поглибленого чи професійно орієнтованого вивчення, а також предмети/інтегровані курси поза профілем. У 10 класі найбільше годин на обов'язкові предмети, рік адаптаційний із можливістю змінити профіль; від 10 до 12 класу зростає кількість годин за профілем; заклади можуть підсилювати обов'язкові предмети профільними; вибіркові курси охоплюють профільні та позапрофільні; години вибірових курсів можна перерозподілити на профільні, але не на загальнообов'язкові; можливе формування змінних груп; результати навчання визначено на кінець 12 класу (основні та поглиблені); базовий план враховує різні типи закладів освіти; передбачено варіанти для класів з мовою корінного народу або національщини; у фаховій передвищій та спеціалізованій освіті навантаження подано в кредитах ЄКТС [7]. Затверджено Модельні навчальні програми для 10-12 класів Нової української школи. Профільна школа (з 2027 року) [8].

*Організаційно-дидактичний компонент профільного навчання* являє собою системно структуровану сукупність мети, принципів, форм, методів, засобів і педагогічних умов, спрямованих на реалізацію змісту профільної освіти відповідно до індивідуальних освітніх потреб та професійних орієнтацій старшокласників та націлених на результат – випускника ліцею з сформованими компетентностями, готового до подальшого навчання та професійної діяльності. *Мета* профільного навчання в ліцєях виступає стратегічним орієнтиром, що визначає спрямованість усіх організаційно-дидактичних заходів у ліцєї: формування компетентної особистості, здатної та готової до свідомого вибору професійного шляху. Організація профільного навчання здійснюватиметься на базі академічних ліцєїв (10–12 класи), закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої та спеціалізованої освіти. Академічний ліцєй може бути монопрофільним (якщо поруч є багатопрофільний заклад). Особливостями *форм організації навчання в ліцєях* є дистанційне, змішане, вечірне та очне навчання, кооперування навчальних закладів різних типів (професійних училищ, ВНЗ тощо), зв'язки з компаніями на ринку праці тощо.

Здобуття профільної середньої освіти передбачає два *спрямування*: *академічне* (профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного Державним стандартом, і поглибленого вивчення окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів) з урахуванням здібностей та освітніх потреб здобувачів освіти з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти) та *професійне* (профільне навчання, орієнтоване на ринок праці, на основі поєднання змісту освіти, визначеного Державним стандартом, та професійно орієнтованого підходу до навчання з урахуванням здібностей та потреб здобувачів освіти) [9]. В академічних ліцєях пропонується вибір *профілю* (про-

філей) навчання в межах кластерів: STEM, мовно-літературний та соціально-гуманітарний (поглиблене вивчення предметів й курсів з метою підготовки до вступу у ЗВО, можливість вибору предметів незалежно від профілю); в професійних закладах освіти можливе дається можливість отримання свідоцтва про повну загальну середню освіту, вибір предметів, які пов'язані з майбутньою професією та здобуття певної професії, вихід на ринок праці, можливість вступити у ЗВО.

Отже, пріоритет профільного навчання полягає у врахуванні індивідуальних можливостей учнів та спрямуванні змісту освіти на потреби економіки. Це досягається завдяки адаптивним програмам, співпраці з бізнесом і промисловістю, а також варіативності курсів, що сприяють розвитку здібностей, професійному самовизначенню, підвищенню мотивації та задоволеності освітнім процесом.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Барановська О. В. Впровадження сучасних форм організації навчального процесу в умовах профільного навчання. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2008. № 5. С. 44–47.

2. Барановська О. В. Дидактичні підходи до проблеми форм навчання в профільній школі. *Профільне навчання: теорія і практика* / Інститут педагогіки АПН України; Гімназія № 290 м. Києва / наук. ред. Л. А. Липова. К.: ВВП «Компас», 2007. С. 35–45.

3. Дидактичні засади диференціації навчання в основній школі: монографія / [авт. кол.: В. І. Кизенко, Г. О. Васьківська, П. Бондар й ін.]; за наук. ред. В. І. Кизенка. К.: Педагогічна думка, 2012. 216 с.

4. Профільне навчання: теорія і практика / Інститут педагогіки АПН України; Гімназія № 290 м. Києва / наук. ред. Л. А. Липова. К.: ВВП «Компас», 2007. 192 с.

5. Реалізація технологій профільного навчання у закладах загальної середньої освіти: методичний посібник / О. В. Малихін, Н. О. Арістова, Л. В. Шелестова, В. І. Кизенко, О. П. Кравчук, Е. Кравчук, О. В. Чорноус. Київ: Конві Прінт, 2021. 197 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730444>

6. Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі. Наказ МОН № 1456 від 21.10.13 URL: [https://osvita.ua/legislation/Ser\\_osv/37784/](https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/)

7. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти. ПОСТАНОВА Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>

8. Модельні навчальні програми для 10-12 класів Нової української школи. Профільна школа (з 2027 року). URL: [https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-prohramy-dlia-10-12-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoly-profilna-shkola-z-2027-roku?fbclid=IwDGRjCmAMzRMFjbGNrAzNEoGV4dG4DYVWtAjExAAEeOf0VhdDAXtJcZ0AjOb4HzrfWkrArR\\_mnuLQht8o-rINwu6EYrYM9tUtolmE\\_aem\\_6T5s-FgmRfPRjq-ZysijMg](https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-prohramy-dlia-10-12-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoly-profilna-shkola-z-2027-roku?fbclid=IwDGRjCmAMzRMFjbGNrAzNEoGV4dG4DYVWtAjExAAEeOf0VhdDAXtJcZ0AjOb4HzrfWkrArR_mnuLQht8o-rINwu6EYrYM9tUtolmE_aem_6T5s-FgmRfPRjq-ZysijMg)

9. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти. ПОСТАНОВА Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 р. № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>